

Lessons learned

Werkplaats Programma

22 november 2021

Welkom bij de sessie 'Lessons Learned'

Huishoudelijk

- Sessie wordt opgenomen
- Vragen kunnen via *chat* of door je *hand digitaal op te steken*

Agenda

- Introductie
- Kader en doel praktijkproeven
- Lessons learned Kennissessie
- Lessons learned Omgevingsagenda Oost
- Onderzoeksvragen beantwoord?
- Discussiepunten uit bijeenkomst 2
- Zijn er nog andere lessen geleerd?

Introductie

Derde sessie van de reeks Praktijkproef programma

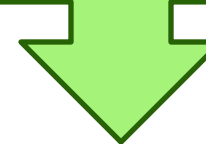
Voorgaande sessie in deze reeks:

- Kennissessie Programma 05-10-2021
- Praktijkproef Programma 15-11-2021

Toekomstige sessie voor voorbeeldbestand Nationaal Waterprogramma wordt op termijn ingepland.

Afspraak uit Bestuursakkoord:
impactanalyse door BG
(implementeerbaarheid) ->
bestuurlijke vaststelling -> wettelijke
verankering

Kader en doel praktijkproeven

- Wens vanuit bevoegde gezagen om de instrumenten te beproeven in de keten als stap in **bestuurlijke vaststelling** van de TPOD.
- Zijn aanvullend (**verrijkend**) op de impact-analyses
- Géén integrale ketentest: t/m viewer (**LVBB-OZON-viewer**)
- Conclusies gaan over het **functioneren van de TPOD's**

Doel: *beproeven nieuwe functionaliteit van TPOD Programma door proefbestanden te maken, die 'door de keten te halen' en (binnen de mogelijkheden) te tonen in de DSO-viewer*

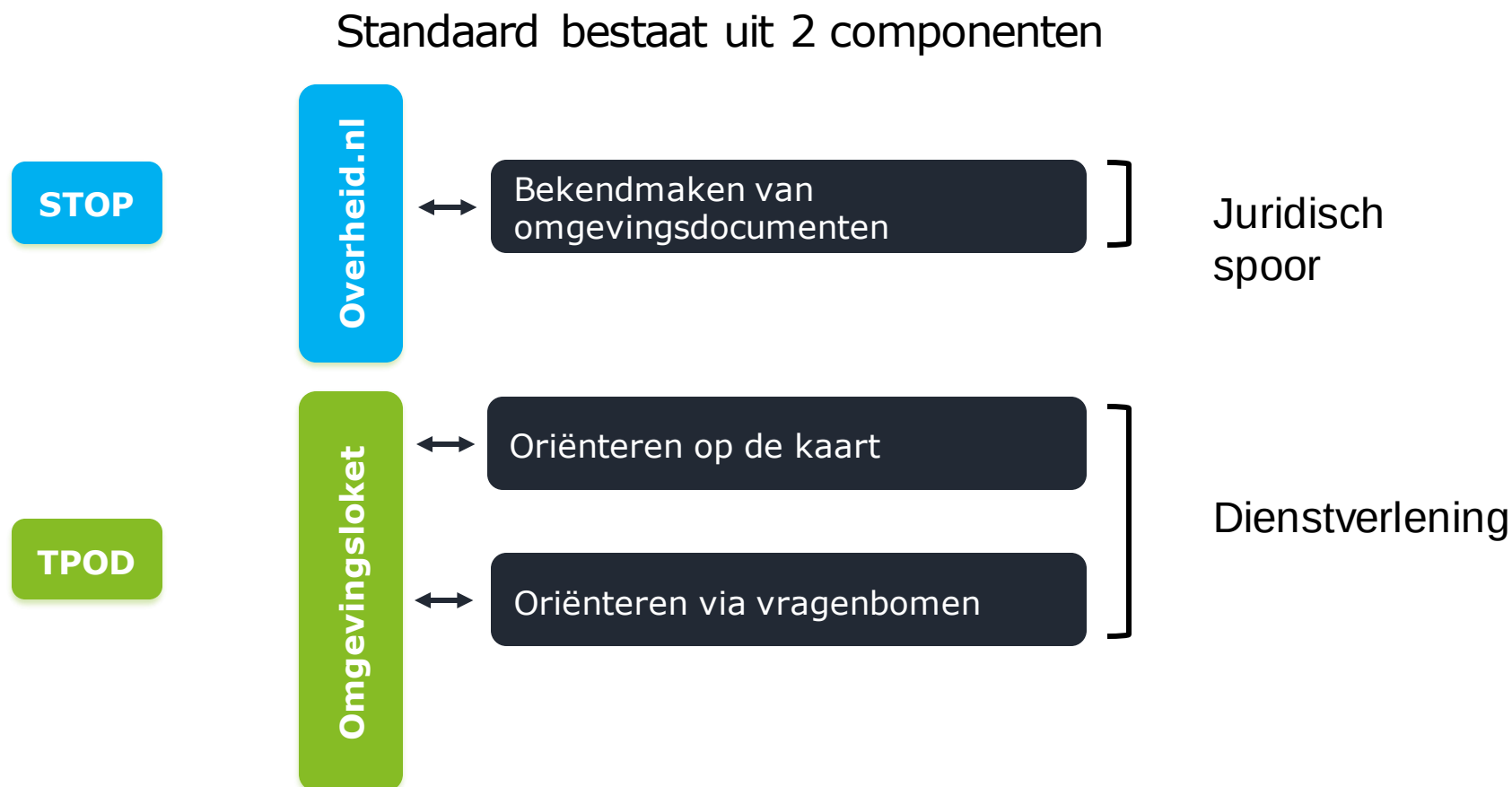
Bevoegde gezagen leveren content, DSO-programma ondersteunt.

Er is eerder een praktijkproef gedaan met het waterbeheerprogramma.

De huidige praktijkproef is opgezet om de werking van het TPOD ook met programma's van Rijk (en evt. provincie) te beproeven.

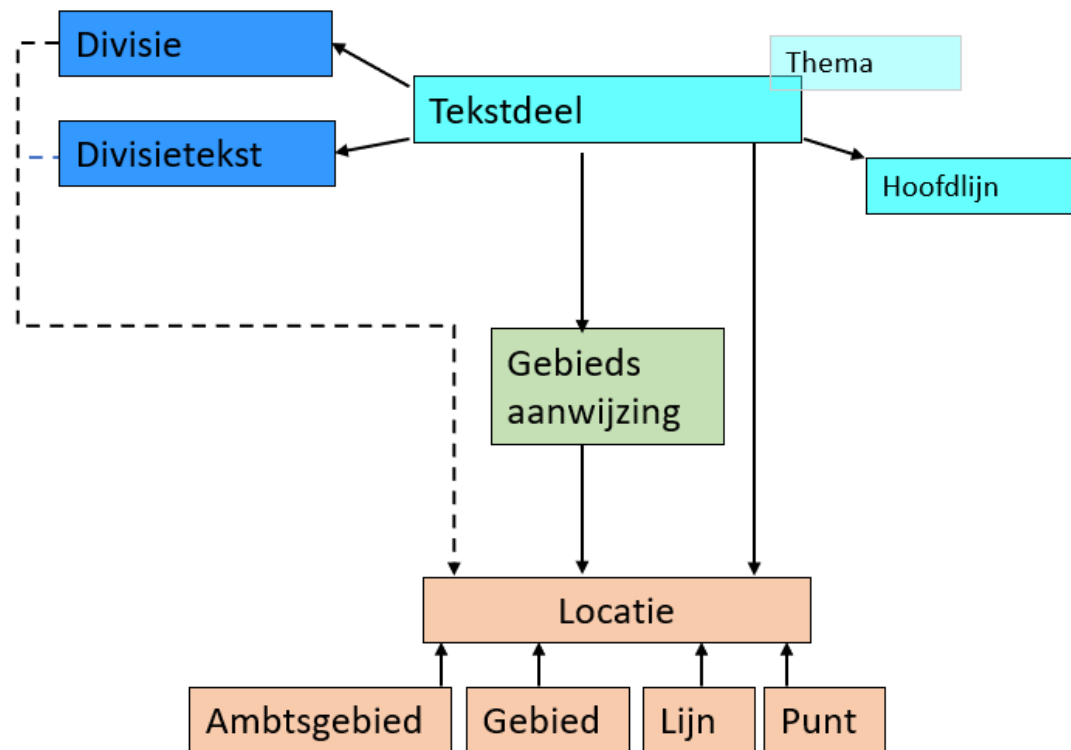
Lessons learned Kennissessie

Lessons learned Kennissessie

IMOW-productmodel

Lessons learned Kennissessie

Bestaande programma's die op grond van huidig/oud recht zijn vastgesteld komen niet in het DSO want het DSO is voor het ontsluiten van Omgevingswet-instrumenten.

Een programma kun je, na de initiële vaststelling en bekendmaking, 'herzien' door wijzigingsbesluiten te nemen. Daarmee kun je onderdelen van het programma wijzigen, zowel de tekst als het kaart-deel. Je kunt daarmee ook de begrenzing van het programma wijzigen (mits binnen het gebied waarin het BG daartoe bevoegd is).

Een programma kan gaan over één gebied, maar je kunt ook verschillende (deel)gebieden onderscheiden.

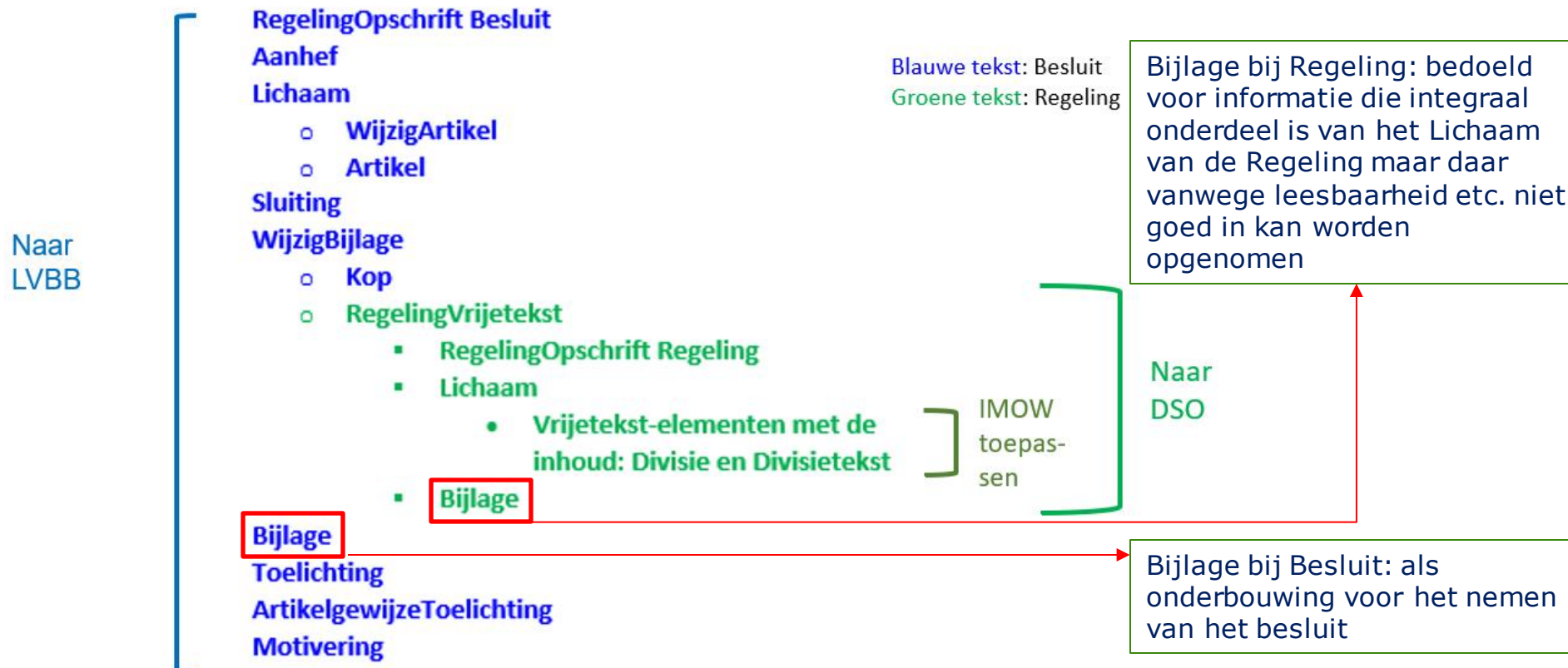
Met annotaties kun je relaties leggen tussen verschillende omgevingsdocumenten.

Verwijzen naar OW-objecten (en GIO's) in ander omgevingsdocument is technisch mogelijk, maar doe het alleen als het juridisch kan.

Lessons learned Kennissessie

Bijlagen zoals een MER kunnen bij een programma worden gevoegd. Afhankelijk van de plaats waar ze worden ingevoegd zijn ze wel/niet raadpleegbaar in DSO. Een aanlevering bestaat altijd uit een besluit- en een regelingdeel:

N.a.v. de kennissessie

Heeft het soort tekststructuur betekenis?

Met de STOP/TPOD-standaard kan nu alleen een programma met vrije tekst bekend gemaakt en in de DSO-viewer ontsloten worden, dus geen programma met vrije tekst en artikelen.

De tekststructuur op zich heeft geen betekenis. Vrijetekststructuur heeft dus niet als gevolg dat een programma alleen zelfbindend voor het vaststellende BG kan zijn; een programma met vrijetekststructuur kan ook tekst bevatten die extern bindende werking heeft, zoals het regionaal waterprogramma.

Gevallen waarin het verbod om zonder omgevingsvergunning een Natura 2000-activiteit of flora- en fauna-activiteit te verrichten niet geldt kunnen worden aangewezen in:

- programma
- omgevingsverordening
- ministeriële regeling

Lessons learned Omgevingsagenda Oost

Ervaringen van het Rijk met het annoteren

Lessons learned Omgevingsagenda Oost

Het programma Gebiedsagenda Oost is om te zetten in het TPOD.

- Soms lastig om in een structuur te zetten (tussenpagina's, hiërarchie structuur)
 - Hoe ga je om met delen: bestuurlijke samenvatting is beknopte inhoud van de rest van het rapport.
 - Annotaties (thema en gebiedsaanwijzing) is soms ook lastig toe te voegen
 - Programma's werken (bij het Rijk) vaak met mooie plaatjes, waaruit lastig geometrie te halen/of bepalen is.
- > structuur van tevoren bepalen
 - > objectgericht schrijven, welke geo en annotatie horen bij welk stuk tekst, en waar past die in de structuur.

Lessons learned Omgevingsagenda Oost

Internationale en bereikbare technologische topregio Twente

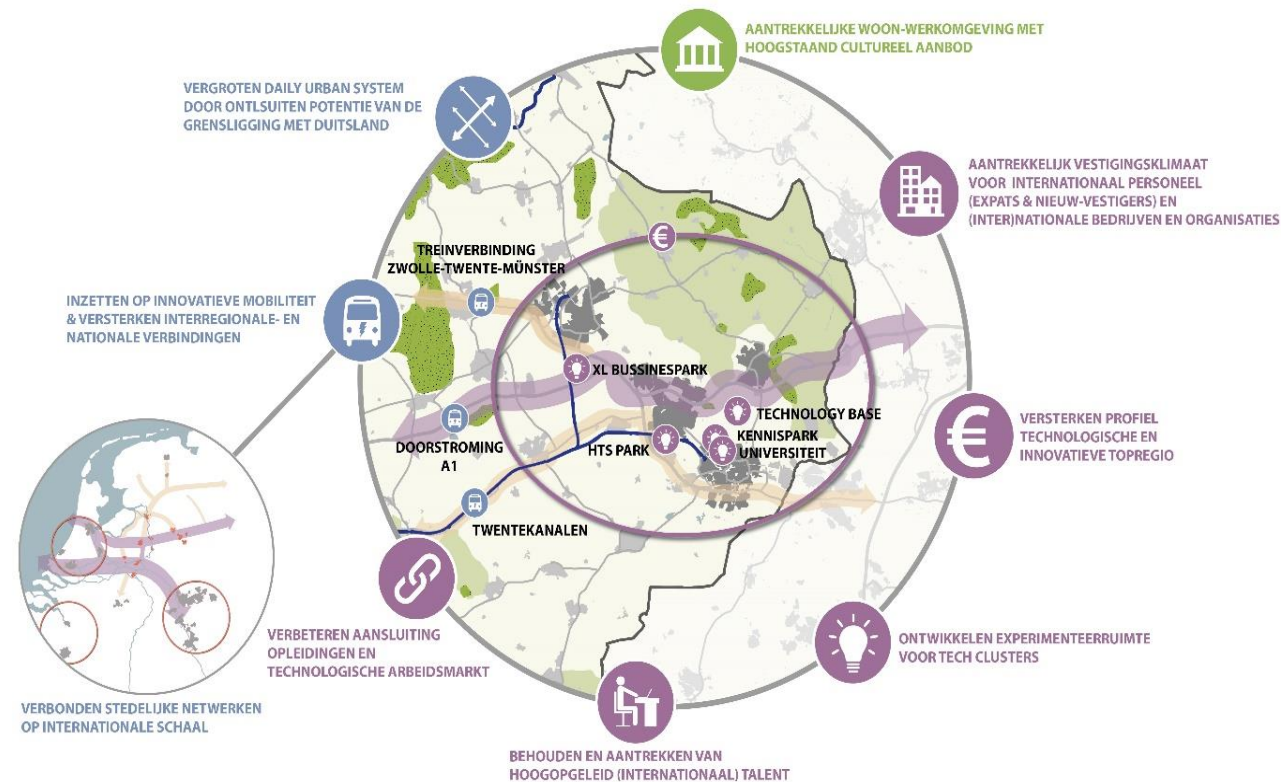
geo: Topregio Twente,

Maar ook geo voor: steden met kennisinstituten, bereikbaarheid via weg/water en spoor, enz

Via tabblad kaarten: Hoever is dit plaatje in DSO te krijgen?

Thema is lastig toe te voegen met de huidige waardenlijst. Omdat met integrale opgaven wordt gewerkt.

Thema's: water, wegen, cultuur.....Bijna alle thema's zijn toe te voegen, voor dit gebied. Maar geven het ook weer net niet weer.

Wat is nog wenselijk om testen/verder uit te werken?

Wat is nog niet voldoende beproefd?

'Kaarten': verder uitwerken. Hoe mooi kunnen de plaatjes worden?

En wat moet je daarvoor doen?

Wat is ook nog spannend?

Voor NWP: hoe ga je om programma's in programma's?

Zijn verwijzingen voldoende?

Wat kun je bereiken met 'dezelfde' annotaties?

Zijn de onderzoeksvragen beantwoord?

Onderzoeksvragen beantwoord?

Q: Hebben programma's extra begeleiding nodig, zodat ze goed beschikbaar zijn in het DSO?

A: Objectgericht teksten opstellen en locaties annoteren brengt een nieuwe werkwijze met zich mee. Het is belangrijk om hier vroegtijdig bekend mee te raken.

Q: Hoe annotateer je een programma?

A: Alle voor het programma beschikbare annotaties zijn in de Omgevingsagenda Oost toegepast

Q: Kunnen we een aantal programma's als voorbeeld laten zien?

A: Aangeleverde voorbeeld is zichtbaar op de [pre omgeving](#) Document =
/akn/nl/act/mnre1034/2021/pr2020oaOost-20211101052956

Onderzoeksvragen beantwoord?

Q: Hoe kunnen we de relatie leggen tussen de verschillende typen omgevingsdocumenten zodat inzichtelijk wordt waarom het een samenhangt met het ander, zodat er een logisch verhaal ontstaat?

A: In het programma kan dat met de annotaties thema, Locatie en Gebiedsaanwijzing en met een verwijzing naar een (deel van een) tekst in een ander omgevingsdocument

Let op: het beheer van die relaties is aan het bevoegd gezag; het is geen functionaliteit van het stelsel

Relaties leggen met Gebiedsaanwijzing

Lijnmarkt 20A-BS, 3511KH Utrecht

> Filters

Gebiedsinfo Regels Beleid

2 items geselecteerd

Bekijk selectie

Omgevingsnormen

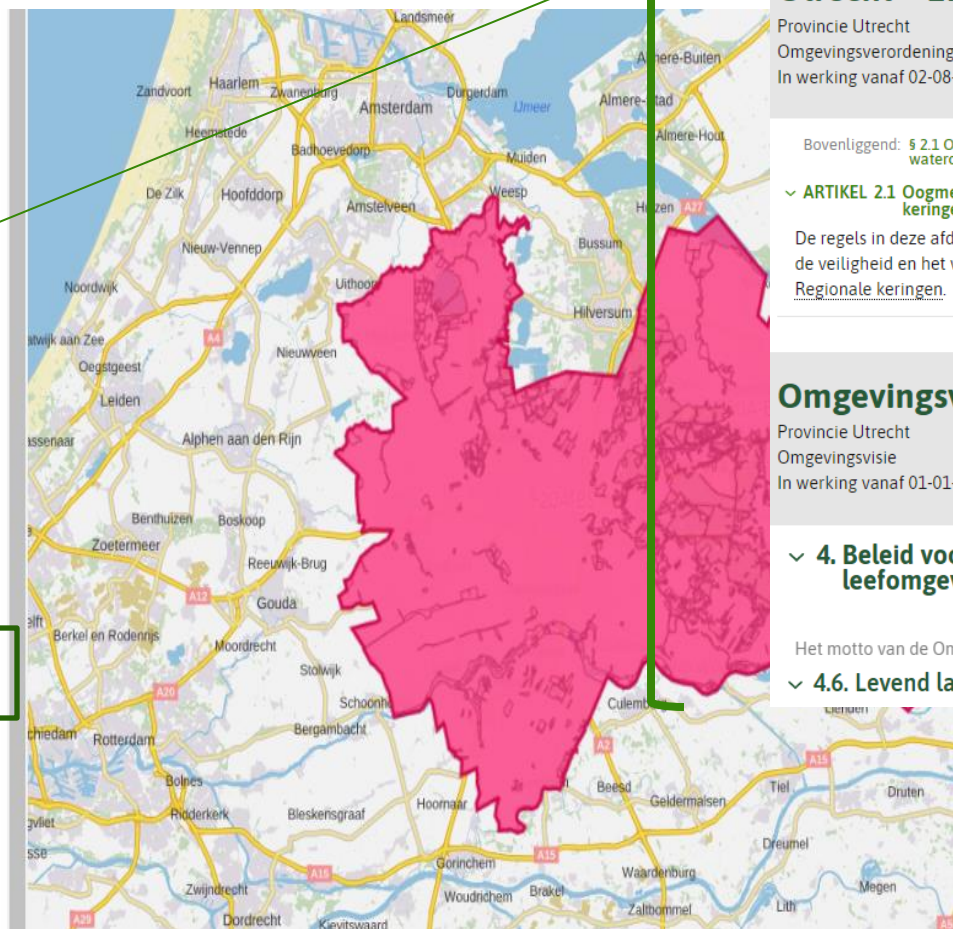
Geen omgevingsnormen gevonden op deze locatie.

Omgevingswaarden

Geen omgevingswaarden gevonden op deze locatie.

Gebiedsaanwijzingen

- > bodemgebieden
- > defensiegebieden
- > energievoorzieninggebieden
- ✓ erfgoedgebieden
 - ✓ beschermd monument
 - ✓ Culturele infrastructuur en monumentenzorg
- > werelderfgoed
- > externeveiligheidsgebieden
- > functies
- > natuurgebieden
- > ruimtelijkgebruikgebieden
- > waterenwatersysteemgebieden

Concept ontwerp omgevingsverordening provincie Utrecht – 17 maart 2020

Provincie Utrecht
Omgevingsverordening
In werking vanaf 02-08-2021

Hele document
bekijken >

Bovenliggend: § 2.1 Omgevingswaarden en monitoring regionale keringen en wateroverlast

ARTIKEL 2.1 Oogmerk omgevingswaarden en monitoring regionale keringen en wateroverlast

De regels in deze afdeling zijn gesteld met het oog op het waarborgen van de veiligheid en het voorkomen of beperken van Wateroverlast (locatie Regionale keringen).

Omgevingsvisie provincie Utrecht

Provincie Utrecht
Omgevingsvisie
In werking vanaf 01-01-2021

Hele document
bekijken >

4. Beleid voor een gezonde en veilige leefomgeving

Het motto van de Omgevingswet is 'ruimte voor ... aansluitende tekst lezen

4.6. Levend landschap, erfgoed en cultuur

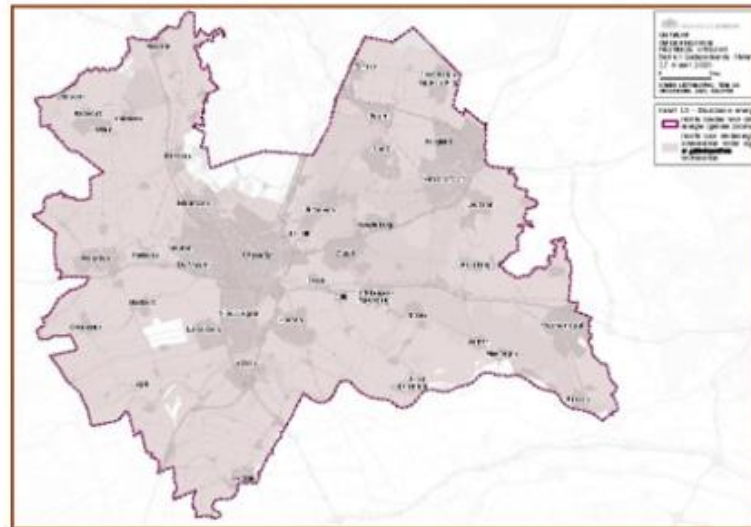
Relaties leggen met (tekst)verwijzing

Omgevingsdocument a

Hoe maak ik mijn woning duurzaam?
Naar welke groene energiebronnen
schakel ik over? En wat zijn dan de
kosten? Iedereen krijgt te maken met de
energietransitie en komt te staan voor
belangrijke keuzes met mogelijk forse
financiële consequenties.

Omgevingsdocument b

4.3. Duurzame energie

De energietransitie draagt door energiebesparing en duurzame energieopwekking bij aan het tegengaan van klimaatverandering en aan een duurzaam betaalbaar energiesysteem voor alle inwoners. In de provincie zijn er veel mogelijkheden voor energiebesparing en is er ruimte voor de realisatie van duurzame energiebronnen.

Onderzoeksvragen beantwoord?

Q: Kun je met het TPOD Programma een programma zoals de Omgevingsagenda Oost opstellen en annoteren?

A: Ja, dat is goed gelukt. Dit programma is overeenkomstig TPOD Programma geannoteerd en gepubliceerd. Het is bekendgemaakt en in de DSO-viewer zicht- en raadpleegbaar

Terugkoppeling op discussiepunten van de vorige bijeenkomst

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Locatie en Gebiedsaanwijzing

Locatie gebruik je om aan te geven waar een stuk tekst geldt. Aan de combinatie van tekst en locatie kun je extra informatie verbinden met gebiedsaanwijzing.

Locatie

- Bepaalt waar de tekst geldt
- Heeft in de DSO-viewer altijd dezelfde weergave
- Vindbaar via 'klik op de kaart'

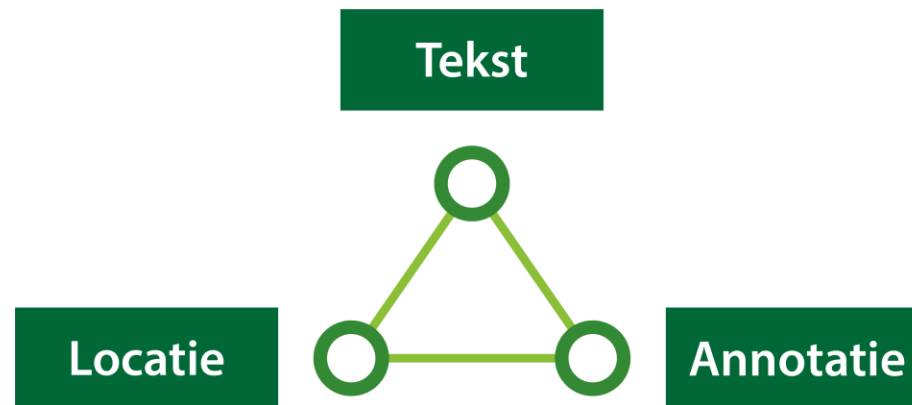
Gebiedsaanwijzing

- Geeft betekenis en herkenbare weergave aan de locatie
- Te kiezen uit waardelijst
- Vindbaar via 'klik op de kaart' en filteroptie 'gebiedsaanwijzing'

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Locatie en Gebiedsaanwijzing

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Locatie en Gebiedsaanwijzing

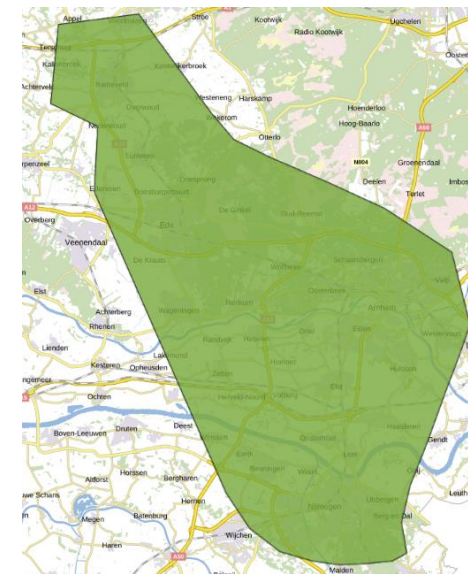

Locatie

✓ Acht omgevingsopgaven, met uitvoeringsafspraken

Regio en Rijk gaan de komende jaren met extra inzet samenwerken aan acht 'omgevingsopgaven', die zullen werken als een 'vliegwiel' voor vernieuwing en de ontwikkeling van het gezamenlijke perspectief op Oost-Nederland in 2040. Omgevingsopgaven zijn die opgaven waar agenda's van Rijk en regio overlappen, meerdere transities of opgaven samenkomen, schaalniveaus verbonden moeten worden, en die het beste met een gebiedsgerichte aanpak kunnen worden opgepakt.

Tekst

Annotatie

(Gebiedsaanwijzing)

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Locatie en Gebiedsaanwijzing

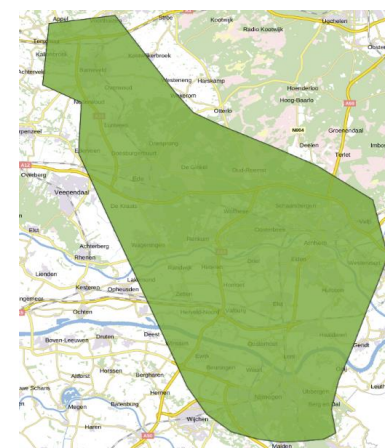
Locatie

✓ Acht omgevingsopgaven, met uitvoeringsafspraken

Regio en Rijk gaan de komende jaren met extra inzet samenwerken aan acht 'omgevingsopgaven', die zullen werken als een 'vliegwiel' voor vernieuwing en de ontwikkeling van het gezamenlijke perspectief op Oost-Nederland in 2040. Omgevingsopgaven zijn die opgaven waar agenda's van Rijk en regio overlappen, meerdere transities of opgaven samenkomen, schaalniveaus verbonden moeten worden, en die het beste met een gebiedsgerichte aanpak kunnen worden opgepakt.

Tekst

ID: 0987654321

Annotatie

(Gebiedsaanwijzing)

ID: 1234567890

175796.4676 434998.4214 175992.5721 435012.8143 176339.80
176530.51 434962.4389 176724.8154 434948.0459 176881.3391
177118.8235 435007.417 177325.2467 434995.573 177338.3165
177815.0843 434840.0985 177991.3984 434762.7362 178047.17
178764.086 434150.6586 178777.6155 434140.2394 178899.955
179310.1561 433904.5542 179354.3499 433888.6496 179446.01
180274.4863 433553.7251 180341.0539 433523.14 180375.2373

ID: 6789012345

Type: Ruimtelijk gebruik

Groep: stedelijk gebied-groen stedelijk

Naam: Innovatieve groene metropoolregio Arnhem (...)

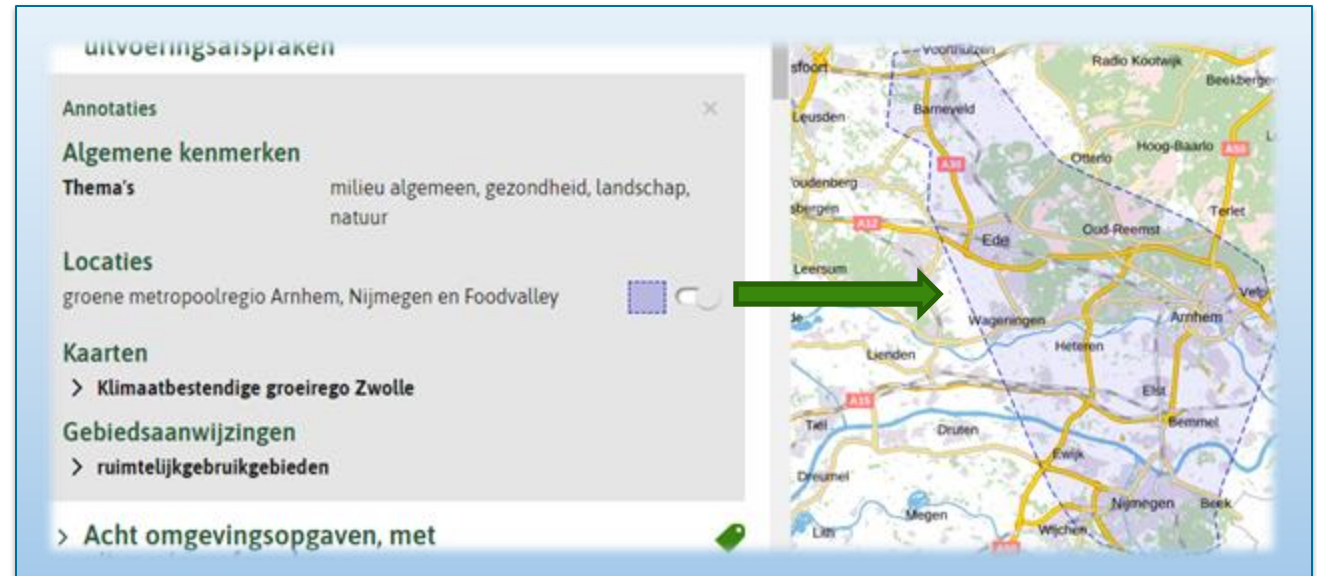
Locatieaanduiding: 1234567890

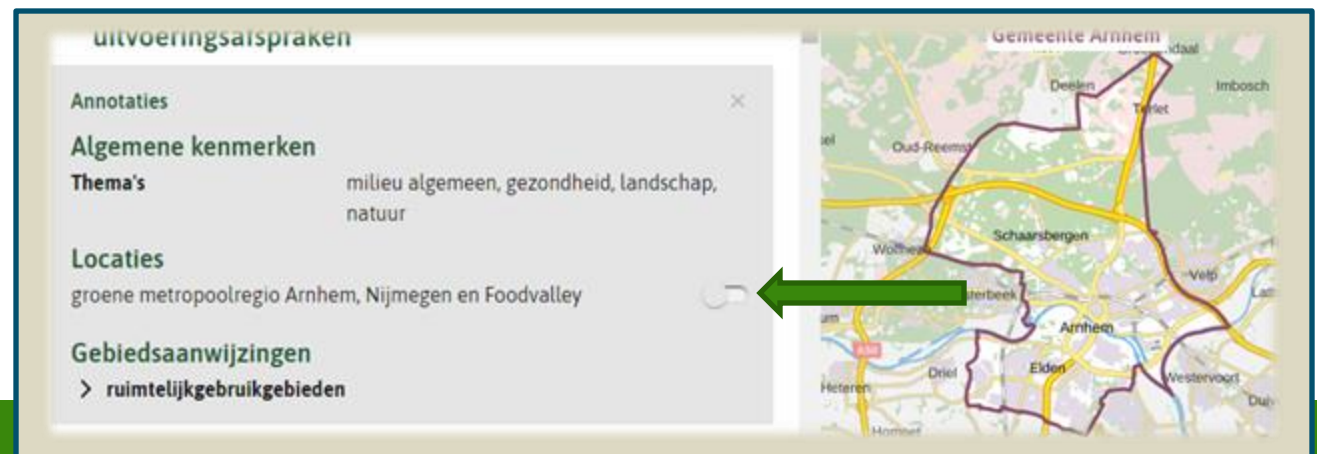
Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Locatie

Vanuit de tekst kun je zien op welke locatie de tekst geldt

Vanuit een klik op de kaart kun je zien welke tekst op die locatie geldt

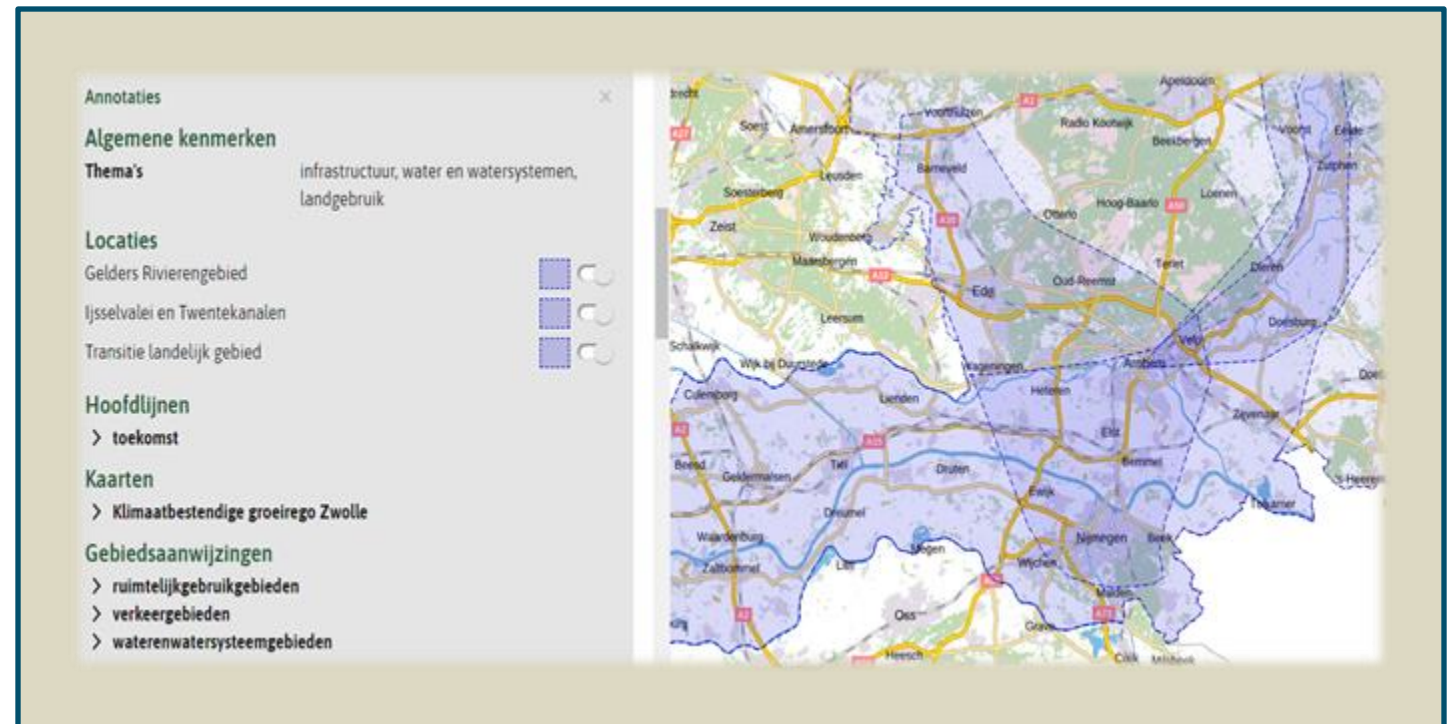

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Locatie

Locaties kunnen onafhankelijk van elkaar en gezamenlijk getoond worden.

Met Locatie geef je aan waar de tekst geldt. Locatie is neutraal, geeft geen duiding van de betekenis van de locatie.

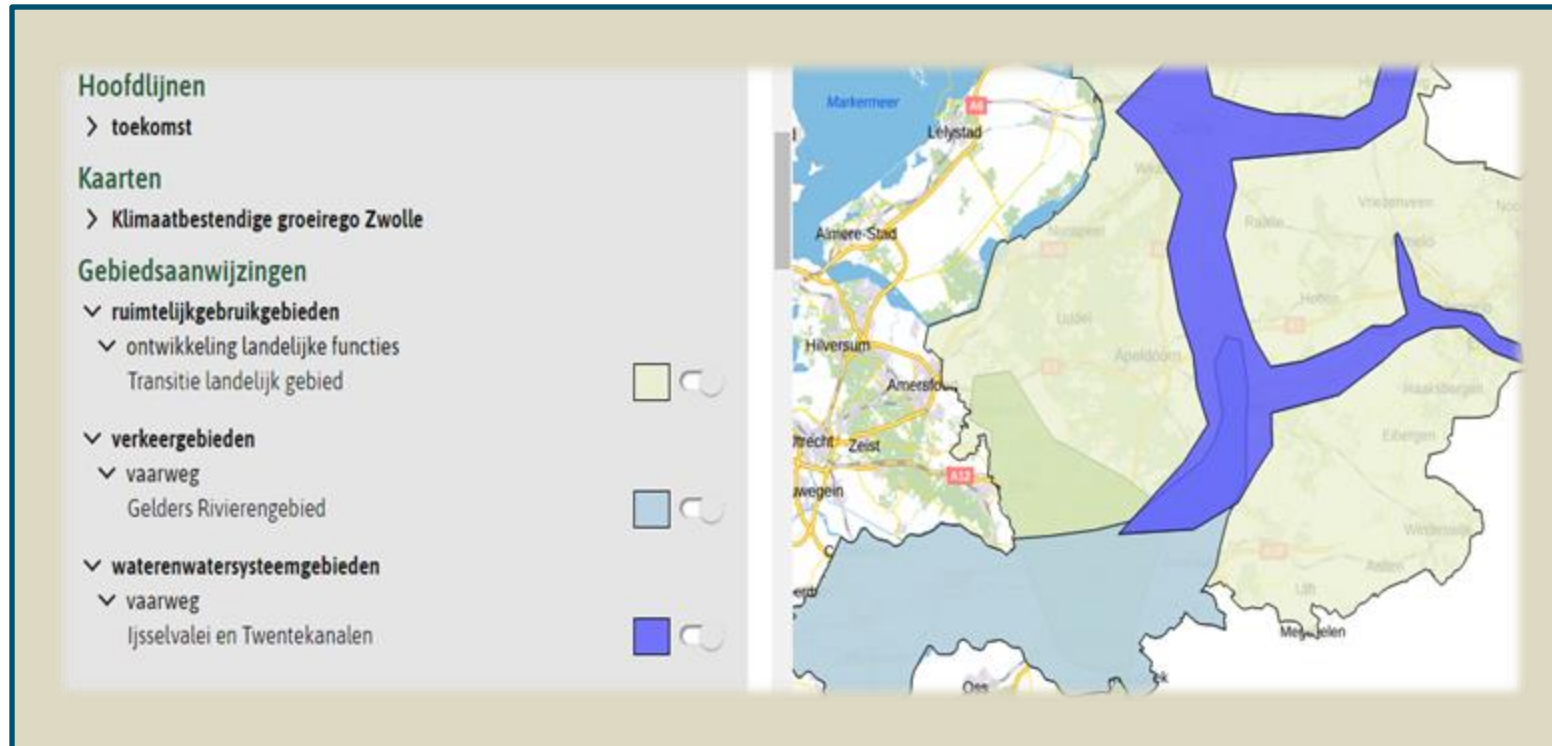

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Gebiedsaanwijzing

Met gebiedsaanwijzing kun je:

- de locatie herkenbaar op de kaart weergeven (legenda)
- betekenis aan de locatie geven: wat voor soort gebied is het

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

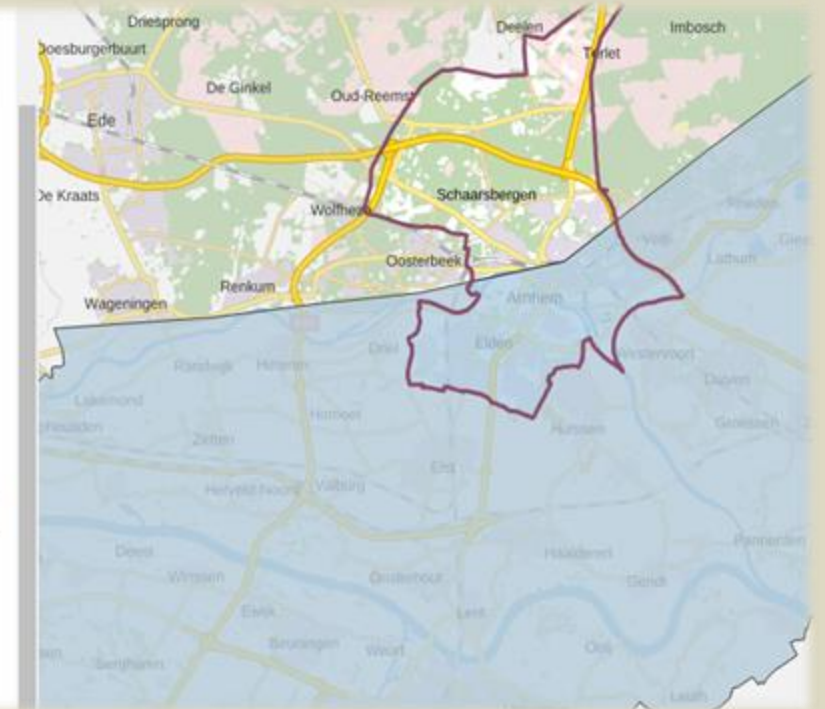
Gebiedsaanwijzing

Gebiedsaanwijzing biedt filtermogelijkheden:

- in 1 omgevingsdocument
- in verschillende omgevingsdocumenten

Gebiedsaanwijzingen

- > beperkingengebieden
- > bodemgebieden
- > defensiegebieden
- > erfgoedgebieden
- > externeveiligheidsgebieden
- > landschapgebieden
- > luchtgebieden
- > natuurgebieden
- > ruimtelijkgebruikgebieden
- ✓ verkeergebieden
 - > reserveringsgebied
 - > spoorweg
 - ✓ vaarweg
 - ☒ Gelders Rivierengebied
 - ☐ geen
 - ☐ Gelders Rivierengebied
- > weg
- > waterenwatersysteemgebieden

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Thema

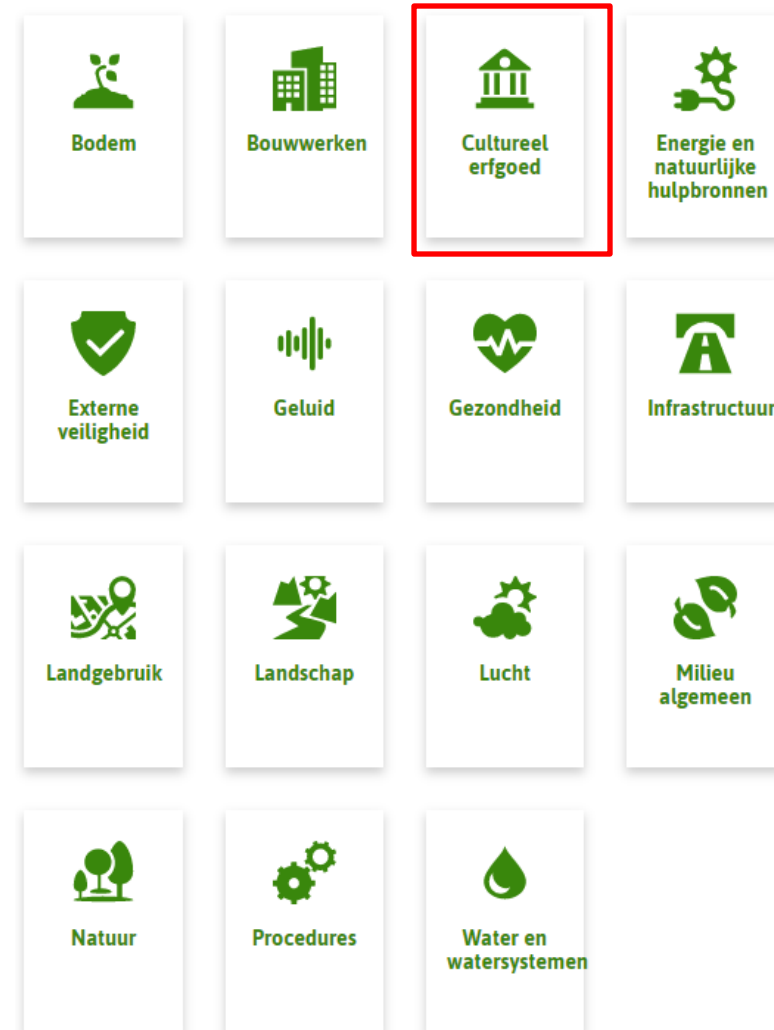
Thema is een tekstgerichte annotatie, komt niet op de kaart

Waardelijst thema is interbestuurlijk vastgesteld

Thema is niet verplicht maar is wel bijzonder geschikt om relaties met andere regelingen te maken

Advies: Gebruik thema wanneer het past

Vooruitblik: toevoegen subthema staat op TPOD-roadmap voor tweede helft 2022, afhankelijk van inplanning

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Bepaal bij vrijetekst-instrument de structurering van de tekst vooraf

Bestuurlijke samenvatting	6
1 Omgevingsagenda Oost-Nederland	10
ADAPTIEF OMGEVINGSPROGRAMMA	15
2 Aanpak omgevingsopgaven	16
3 Samenwerking en uitvoering	28
PERSPECTIEF 2040 EN OMGEVINGSOPGAVEN	33
4 Perspectief op Oost-Nederland 2040	34
5 Omgevingsopgaven	52
1. Netwerkracht stedelijke regio's en robuuste vervoerscorridors	54
2. Innovatieve groene metropoolregio Arnhem, Nijmegen en Foodvalley	58
3. Klimaatbestendige groeiregio Zwolle	62
4. Internationale en bereikbare technologische topregio Twente	66
5. Cleantech Regio: inzet op groene, duurzame en inclusieve groei	70
6. Duurzame (transport) corridor rivierenland	74
7. Dynamische IJsselvallei en Twentekanalen	77
8. Transitie landelijk gebied	80
Bijlage 1 afkortingen	84

- > Bestuurlijke samenvatting
- > 1 OMGEVINGSAGENDA OOST-NEDERLAND
- > Adaptief omgevingsprogramma [gereserveerd]
- > 2 Aanpak omgevingsopgaven
- > 3 Samenwerking en uitvoering
- > Perspectief 2040 en omgevingsopgaven [gereserveerd]
- > 4 perspectief op oost-nederland 2040
- > 5 Omgevingsopgaven
- > 1 Afkortingen

Inhoudsopgave

	Samenvatting	3
Niveau 2	1 Inleiding	11
Niveau 3	2 Hoofddlijnen van waterbeleid en uitvoering	25
	2.1 Opgaven en ambities voor de delta	26
	2.2 Principes voor inrichting en gebruik fysieke leefomgeving	32
Niveau 1	Deel A: Nationaal waterbeleid	36
Niveau 2	3 Klimaatadaptatie	39
Niveau 3	4 Waterveiligheid	53
Niveau 2	5 Zoetwaterverdeling en droogte	67
Niveau 3	6 Waterkwaliteit, Drinkwater en Waterzuivering	77
Niveau 2	6.1 Waterkwaliteit	80
	6.2 Waterketen	88
Niveau 3	7 Grondwater	91
	8 Scheepvaart	95
	9 Water en leefomgeving	105
	9.1 Natuur	106
	9.2 Landbouw	109
	9.3 Bodem en ondergrond	112
	9.4 Landschap	114
	9.5 Verstedelijking	116
	9.6 Energietransitie en verduurzaming	118
	9.7 Industrie	121
Niveau 1	Deel B: Beheer en uitvoering door Rijkswaterstaat	122
Niveau 2	10 Uitvoering waterbeleid door Rijkswaterstaat	125
	11 Klimaatadaptatie	131
	12 Waterveiligheid	135
	13 Voldoende water	141
	14 Schoon en gezond water	149
	15 Vlot en veilig verkeer over water	161

Niveau 2	16 Gebruiksfuncties	173
	16.1 Drinkwater	176
	16.2 Schelpdierwater	178
	16.3 Zwemwater	180
	16.4 Energie en verduurzaming	181
	16.5 Waterrecreatie	184
	16.6 Bouwgrondstoffen	186
	16.7 Kabels en leidingen	187
	16.8 Cultureel erfgoed	188
	16.9 Visstand en visserijbeheer	189
	16.10 Koel- en proceswater	190
	16.11 Landbouw	191
Niveau 3	17 Thema-overstijgende onderwerpen waterbeheer rijkswateren	193
	17.1 Innovatie	193
	17.2 Informatievoorziening en cybersecurity	196
	17.3 Veiligheid en crisismanagement	199
Niveau 2	Deel C: Gebieden	202
Niveau 1	18 Noordzee	207
	19 Zuidwestelijke Delta	215
	20 Rijn-Maasmonding	227
	21 Rivieren	239
	22 IJsselmeergebied	255
	23 Waddenzee en Eems-Dollard	269
	24 Kanalen	279
Niveau 2	25 Financiering	291
	Bijlage 1: Streefwaarden vaarwegen	295
	Bijlage 2: Algemene rollen en taken Rijkswaterstaat	303

?

Discussiepunten uit bijeenkomst 2

Door het kaartgerichte beeld van de viewer zijn er minder opmaakmogelijkheden voor tekst dan in een vrij vormgegeven boekje.

The screenshot displays the Omgevingsloket website interface. At the top, there is a navigation bar with links: Home, Vergunningcheck, Aanvragen, **Regels op de kaart**, and Mijn Omgevingsloket. A user is logged in, indicated by 'Inloggen' and a profile icon.

The main content area is titled 'Omgevingsagenda Oost'. It includes the following details:

- Eigenaar:** Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Opschrift:** Bijlage I: Omgevingsagenda Oost-Nederland
- Documenttype:** Projectbesluit
- Status:** In werking vanaf 07-10-2021
- Besluit:** [Bekijk besluit](#)
- Identificatie:** /akn/nl/act/mnr1034/2021/pr2020aaOost-20211101052956

Below the details, there is a section for 'Thema's' with links to 'Projectbesluit', 'Bijlagen', and 'Kaarten'. The 'Projectbesluit' link is selected.

The 'Projectbesluit' section contains a list of topics:

- ✓ **Bestuurlijke samenvatting**
- [Een omgevingsagenda voor Oost-Nederland](#)
- [Perspectief op Oost-Nederland in 2040](#)
- [Acht omgevingsopgaven, met uitvoeringsafspraken](#)
- [Acht omgevingsopgaven, met uitvoeringsafspraken](#)
- ✓ **1 OMGEVINGSAGENDA OOST-NEDERLAND**

Below the list, there is a paragraph of text: 'Voor u ligt de Omgevingsagenda Oost-Nederland. De omgevingsagenda bevat de integrale gebiedsgerichte opgaven van Rijk en regio in Oost-Nederland op het gebied van de fysieke leefomgeving. Vertaald naar een programma van afspraken en acties om - aanvullend op wat al loopt - de komende jaren gezamenlijk op te pakken. De omgevingsagenda vormt een'.

On the right side of the page, there is a large map of the Oost-Nederland region, showing various cities and towns. The map is interactive, with a 'Kaartdetails' button in the top right corner. The map shows the geographical context of the Omgevingsagenda Oost-Nederland.

Zijn er nog andere lessen
geleerd?

Tot slot

Iedereen bedankt voor de deelname.

De link naar de opname ontvangen jullie per mail. De sessies uit deze werkplaats zijn te bekijken via:

- [Lessons Learned 22-11-2021](#)
- [Praktijkproef Programma 15-11-2021](#)
- [Kennissessie Programma 05-10-2021](#)

De Omgevingsagenda Oost is te bekijken in de pre-omgeving van de DSO-viewer:

[Regels op de kaart - Omgevingsloket \(overheid.nl\)](#)

Zoek op documentnummer /akn/nl/act/mnre1034/2021/pr2020oaOost-20211101052956